

Tác động của sức mạnh kinh tế Trung Quốc đến xu thế chính trị, kinh tế Mỹ¹

Lê Lan Anh^(*)

Nguyễn Thị Hạ^(**)

Tóm tắt: Trải qua nhiều giai đoạn thực hiện chiến lược cải cách và mở cửa, Trung Quốc đã vươn lên trở thành một cường quốc mới nổi hàng đầu thế giới với những thành tựu về phát triển kinh tế, nâng cao sức mạnh tổng hợp. Hiện nay, thế và lực về kinh tế của Trung Quốc có thể gây ảnh hưởng đáng kể tới nhiều quốc gia, khu vực cũng như kinh tế thế giới. Sự phát triển vượt trội của kinh tế Trung Quốc hiện cũng đang thách thức vị thế cường quốc số một của Mỹ. Bài viết phân tích thực trạng phát triển kinh tế của Trung Quốc trên các lĩnh vực thương mại, tài chính, khoa học và công nghệ, đầu tư; từ đó đánh giá tác động của sức mạnh kinh tế Trung Quốc tới xu thế chính trị, kinh tế Mỹ.

Từ khóa: Cạnh tranh Mỹ - Trung, Trung Quốc trỗi dậy, Chính sách, Xu thế chính trị, Xu thế kinh tế

Abstract: Experiencing many stages of reform and opening-up strategy, China has become a leading global emerging power with achievements in economic development and enhanced synergy. China's financial position and power has significantly influenced certain countries, regions, and the world's economy. China's outstanding economic improvements have also challenged America's position as the number one power. The article analyzes the current situation of the Chinese economy in terms of trade, finance, science-technology, and investment, thereby assessing the impact of China's economic power on US political and economic trends.

Keywords: US-China Competition, China's Rise, Policy, Political Trends, Economic Trends

Ngày nhận bài: 01/12/2023; Ngày duyệt đăng: 15/6/2024

1. Mở đầu

Sau hơn 40 năm cải cách và mở cửa, Trung Quốc đã thành công trong phát

triển kinh tế, nâng cao sức mạnh tổng hợp, trở thành một cường quốc mới nổi hàng đầu thế giới. Trung Quốc đã thu hẹp khoảng cách với Mỹ trong hầu hết các cuộc đua kinh tế, thậm chí vượt qua Mỹ ở một số khía cạnh. Điều này đã tạo ra sự cạnh tranh chiến lược quyết liệt giữa Mỹ và Trung Quốc tại khu vực châu Á - Thái Bình Dương và trên phạm vi toàn cầu. Tuy nhiên, sự phát triển kinh tế của Trung Quốc cũng bộc lộ nhiều rủi ro và

¹ Bài viết là sản phẩm của Đề tài cấp Bộ "Xu thế chính trị, kinh tế Mỹ giai đoạn 2021-2030 và gợi mở cho Việt Nam", do TS. Lê Lan Anh chủ nhiệm, Viện Nghiên cứu Châu Mỹ chủ trì, thực hiện năm 2023-2024.

^(*) TS., Viện Nghiên cứu Châu Mỹ, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam;
Email: lelananh84vias@gmail.com

^(**) TS., Viện Nghiên cứu Trung Quốc, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

đang đứng trước không ít thách thức, cả ở bên trong lẫn môi trường bên ngoài, đặc biệt là từ sau đại dịch Covid-19. Bài viết xem xét sức mạnh kinh tế của Trung Quốc trong mối tương quan với Mỹ và một số cường quốc khác trên thế giới, từ đó luận bàn một số tác động đến xu thế chính trị và kinh tế Mỹ.

2. Sự gia tăng thế và lực về kinh tế của Trung Quốc trong hai thập niên gần đây

Từ năm 2010, Trung Quốc đã vươn lên trở thành nền kinh tế lớn thứ hai thế giới về tổng lượng GDP danh nghĩa tính theo đồng đô la Mỹ (USD). Năm 2013, Trung Quốc có tổng kim ngạch thương mại hàng hóa lớn nhất thế giới, với mạng lưới đối tác thương mại trải khắp toàn cầu. Tính đến năm 2018, Trung Quốc là nhà sản xuất hàng hóa lớn nhất với tổng lượng dự trữ ngoại tệ đứng đầu thế giới, thu hút đầu tư nước ngoài đứng thứ ba, đầu tư ra nước ngoài và viện trợ kinh tế ra bên ngoài đứng thứ hai thế giới (Nguyễn Quang Thuấn, Hoàng Thế Anh, 2018). Theo Nguyễn Bình Giang (2018), Trung Quốc có sức mạnh kinh tế thực sự, cho phép họ có vị thế để gây ảnh hưởng mạnh mẽ tới kinh tế toàn cầu cũng như kinh tế của nhiều quốc gia. Để xem xét thế và lực về kinh tế của Trung Quốc, chúng tôi tập trung vào bốn trụ cột chính sau:

i) Tổng sản phẩm trong nước - GDP

“Sự tăng trưởng kinh tế thần kỳ” của Trung Quốc trong bốn thập kỷ qua với tốc độ trung bình gấp bốn lần Mỹ đã xác định lại trật tự kinh tế toàn cầu. Nếu tính theo sức mua tương đương (PPP) - cơ sở để đánh giá mà cả Cơ quan Tình báo Trung ương Mỹ (CIA) và Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF) đều cho là thước đo tốt nhất để so sánh các nền kinh tế quốc gia - thì Trung Quốc đã vượt qua Mỹ để trở thành nền

kinh tế lớn nhất thế giới vào năm 2014, theo đó Trung Quốc đạt GDP bằng 17.600 tỷ USD còn Mỹ chỉ đạt 17.400 tỷ USD (CRS, 2015). Trung Quốc cũng đã thay thế Mỹ trở thành động lực chính cho tăng trưởng kinh tế toàn cầu.

ii) Sản xuất - thương mại - đầu tư

Trung Quốc được coi là công xưởng sản xuất của thế giới với nhiều thương hiệu nổi tiếng ở tầm khu vực, thậm chí toàn cầu. Năm 2013, Trung Quốc là đối tác thương mại lớn nhất của hầu hết các nước trên thế giới - với khoảng 130 nước (Erumban và cộng sự, 2014), đặc biệt với việc triển khai Hiệp định Đối tác kinh tế toàn diện khu vực (RCEP), Trung Quốc đã dẫn đầu khối thương mại tự do lớn nhất thế giới. Năm 2020, Trung Quốc lần đầu tiên thay thế Mỹ trở thành quốc gia có số lượng công ty toàn cầu lớn nhất theo danh sách Global 500 của Fortune. Theo đó, trong số 500 công ty hàng đầu thế giới, có 124 công ty Trung Quốc và 121 công ty Mỹ. Tuy nhiên, báo cáo của Fortune cũng chỉ ra tổng doanh thu của 121 công ty Mỹ vẫn cao hơn đáng kể so với 124 công ty Trung Quốc và giá trị thương hiệu của các công ty Mỹ cao gấp đôi so với các công ty Trung Quốc (Chandler, 2022). Điều này cho thấy, mặc dù Trung Quốc đang phát triển nhanh chóng về sản xuất - thương mại và kinh doanh, nhưng vẫn còn khoảng cách tương đối so với Mỹ. Bên cạnh đó, Trung Quốc cũng cạnh tranh với Mỹ để trở thành quốc gia dẫn đầu trong việc thu hút đầu tư nước ngoài và ngang bằng với Mỹ về tổng đầu tư cho nghiên cứu và phát triển (R&D) (Allison và cộng sự, 2022).

Cho đến nay, Trung Quốc đã khẳng định mình là mắt xích thiết yếu nhất trong chuỗi cung ứng toàn cầu quan trọng của thế giới (Allison và cộng sự, 2022). Theo

ngiên cứu của Graham Allison và cộng sự (2022) và Nguyễn Bình Giang (2018), Trung Quốc có vai trò quan trọng và có ảnh hưởng tới hầu hết các nền kinh tế khác do họ nắm khâu sản xuất của hầu hết các mạng sản xuất quốc tế và còn đang nỗ lực thiết lập các mạng mới do mình đứng đầu. Là nước sản xuất nhanh và rẻ nhất thế giới, sở hữu nguồn tài nguyên chiến lược quan trọng đất hiếm, là nước tiêu thụ chính của nhiều mặt hàng nguyên liệu, từ năng lượng, kim loại đến nguyên liệu nông sản, Trung Quốc đang là *nước quyết định giá cả cho hàng loạt nhóm hàng trên thế giới, từ đó có ảnh hưởng không nhỏ tới tình hình kinh tế vĩ mô của rất nhiều nước, từ các nước tiên tiến đến các nước đang phát triển*. Bên cạnh đó, Trung Quốc còn thông qua kế hoạch “Made in China 2025” và “China Standard 2035” với quyết tâm kiểm soát 90% các ngành công nghiệp tiên tiến nhất thế giới, trong đó có robot, công nghệ sinh học và trí tuệ nhân tạo (AI).

Nhờ có nền kinh tế mở cửa, môi trường đầu tư thuận lợi, kết cấu hạ tầng giao thông và liên lạc tốt gần như ngang với các nước tiên tiến, dịch vụ logistics phát triển, lượng cung lao động dồi dào, và đặc biệt là nhờ các khu vực “hội tụ ngành, liên kết ngành” nên Trung Quốc có địa điểm đầu tư với chi phí rất thấp. Nước này được hầu như các mạng sản xuất quốc tế chọn làm một trong những hub (trung tâm) quan trọng nhất. Trung Quốc vừa là hub để lắp ráp sản phẩm hoàn chỉnh, vừa là hub sản xuất linh kiện và nguyên phụ liệu của các mạng/chuỗi sản xuất toàn cầu. Điều này khiến Trung Quốc trở thành “công xưởng của thế giới”. Sự phụ thuộc vào linh kiện sản xuất ở Trung Quốc của các nước tiên tiến

càng trở nên rõ ràng hơn khi nhiều khí tài quân sự của các cường quốc phương Tây ít nhiều đều có linh kiện do các công ty của Trung Quốc cung cấp (bất chấp chính quyền các nước đó tìm cách ngăn chặn). Dù xét từ góc độ chuỗi giá trị toàn cầu, phần đóng góp giá trị gia tăng của Trung Quốc còn chưa lớn, nhưng ở góc độ mạng sản xuất toàn cầu, Trung Quốc nắm khâu sản xuất, có khả năng sản xuất với chi phí thấp đối với hầu hết các linh kiện. Bởi vậy, Trung Quốc giữ vai trò quan trọng trong chuỗi sản xuất và phân công lao động quốc tế.

Một số công ty đa quốc gia của Trung Quốc thậm chí còn mua lại các công ty công nghệ của nước ngoài với hy vọng hấp thu được năng lực đổi mới sáng tạo cũng như sở hữu các thương hiệu đã thành danh. Điển hình là trường hợp Lenovo mua lại mảng sản xuất máy tính xách tay của IBM và mua lại mảng sản xuất điện thoại di động Motorola Mobily từ Google, vụ Lenovo liên doanh với Sharp, hay vụ Haier mua lại mảng thiết bị điện gia dụng của General Electric, vụ Geely mua lại mảng ô tô của Volvo,... Ngoài ra, do ít bị tác động tiêu cực bởi khủng hoảng tài chính toàn cầu năm 2008, tranh thủ thời cơ khi hàng loạt công ty của phương Tây gặp khó khăn về tài chính, lại được sự hậu thuẫn mạnh mẽ của Nhà nước, nhất là dưới thời Chủ tịch Tập Cận Bình, các công ty Trung Quốc đã gia tăng rất nhanh số lượng và giá trị của các thương vụ mua lại. Nhờ những nỗ lực như trên, rất nhiều thương hiệu của Trung Quốc sau khi nổi tiếng ở trong nước đã tiếp tục tạo tiếng vang ở phạm vi khu vực, thậm chí có thương hiệu nổi tiếng toàn cầu, nhất là trong ngành điện tử - ICT, như BOE, Changhong, Haier, Hisense, Huawei,

Konka, Lenovo, Panda Electronics, Oppo, Skyworth, SVA, TCL, Xiaomi, ZTE. Trong lĩnh vực thiết kế và chế tạo thiết bị mạng, Huawei thậm chí đang thách thức vị trí số một thế giới của Cisco (Mỹ). Ngoài lĩnh vực ICT, các ngành Internet, bán lẻ, tài chính, năng lượng và bất động sản cũng có nhiều công ty đa quốc gia lớn của Trung Quốc đầu tư lớn cho đổi mới sáng tạo, tạo được thương hiệu và vươn ra toàn cầu, như BYD và Geely (ô tô), CCCC (xây dựng và bất động sản), CNOOC (khai thác dầu ngoài biển), China Mobile (viễn thông), Shanghai Electric (sản xuất điện), Suntech Power (tấm năng lượng mặt trời), Zoomlion (thiết bị xây dựng và vệ sinh),... (Theo: Nguyễn Bình Giang, 2018).

iii) Khoa học và công nghệ

Tiền lực khoa học và công nghệ của Trung Quốc ngày nay đã có thể sánh với Mỹ trong nhiều lĩnh vực công nghệ cao. Chưa kể, khả năng thương mại hóa các công nghệ của Trung Quốc rất tốt. Các công ty đa quốc gia của Trung Quốc đang trở thành thế lực rất lớn trong nền kinh tế toàn cầu, ban đầu nhờ lợi thế thị trường và nguồn lực nội địa, sau là nhờ đầu tư lớn cho công nghệ. Bên cạnh đó, mô hình công nghiệp hóa dựa vào cluster cũng là nguyên nhân khiến năng lực đổi mới - sáng tạo, năng lực công nghệ của doanh nghiệp và cả Trung Quốc tăng lên. Tuy nhiên, nhân tố quan trọng nhất được cho là vai trò của Nhà nước Trung Quốc (Nguyễn Bình Giang, 2018).

Theo báo cáo từ Viện Chính sách Chiến lược Úc (ASPI), *Trung Quốc đang thống trị cuộc đua toàn cầu để nắm giữ quyền lực trong tương lai trên toàn cầu, với việc dẫn đầu trong nhiều nghiên cứu có tác động lớn đến các lĩnh vực công nghệ quan trọng và mới nổi* (Helsinki Times, 2023).

Báo cáo ASPI¹ cho thấy, *Trung Quốc dẫn đầu 37/44 công nghệ quan trọng*. Trong đó, nước này vượt trội về các công nghệ liên quan đến quốc phòng và không gian. Đáng chú ý, những bước tiến của Trung Quốc trong lĩnh vực tên lửa siêu thanh có khả năng mang đầu đạn hạt nhân được cho là đã khiến tình báo Mỹ bị bất ngờ vào tháng 8/2021. Công cụ theo dõi công nghệ quan trọng của ASPI cũng cho thấy, đối với một số công nghệ, cả 10 tổ chức nghiên cứu hàng đầu thế giới đều có trụ sở tại Trung Quốc, tạo ra số lượng trung tâm nghiên cứu tổng cộng cao gấp 9 lần so với quốc gia có sức tác động lớn thứ hai là Mỹ (Dẫn theo: Thanh Minh, 2023).

Bên cạnh đó, một số báo cáo và nghiên cứu tại Mỹ vào đầu năm 2023 cũng chỉ ra Trung Quốc đang dẫn đầu về các công nghệ hiện đại và thiết yếu trên toàn cầu. Các báo cáo đó đã kiểm chứng rằng, *Trung Quốc có số lượng lớn các bài báo khoa học và bằng sáng chế về AI, cũng như thể hiện sự tiên phong toàn cầu trong lĩnh vực này*. Tuy nhiên, Mỹ vẫn duy trì vị trí vững chắc trong việc phát triển AI tiên tiến (Jon Schmid, 2023), đặc biệt khi Mỹ sở hữu các công ty như OpenAI, Microsoft và Alphabet, là các cơ sở nghiên cứu hàng đầu trong việc kiến tạo và phổ biến mô hình ngôn ngữ lớn. Các công ty này là một phần của hệ sinh thái đổi mới rộng lớn hơn, cho phép các công nghệ mới phát triển mạnh và được áp dụng rộng rãi trong kinh tế toàn cầu. Mỹ có nhiều “kỳ lân công nghệ” và những công ty khởi nghiệp trị giá hơn 1 tỷ USD với sự hỗ

¹ Được gọi là Công cụ theo dõi công nghệ quan trọng, đã xem xét 44 công nghệ quan trọng bao gồm công nghệ quốc phòng, không gian, người máy, năng lượng, công nghệ sinh học, trí tuệ nhân tạo, vật liệu tiên tiến và các lĩnh vực công nghệ lượng tử quan trọng.

trợ của các công ty đầu tư mạo hiểm, là nền tảng vững chắc về tài chính cũng như tiến bộ công nghệ, đảm bảo cho sự thành công về đổi mới công nghệ.

iv) Tài chính

Sự thay đổi trật tự, cục diện địa chính trị toàn cầu và sự cạnh tranh chiến lược ngày càng mạnh mẽ giữa các nước lớn đang tái định hình vị thế của các khu vực và các nước, trong đó vai trò của Trung Quốc và châu Á ngày càng nổi lên như một nhân tố quan trọng trong việc định hình lại hệ thống tài chính toàn cầu. Trong nhiều thập kỷ, Trung Quốc đã nghiên cứu các giải pháp thay thế cho hệ thống Hiệp hội Viễn thông Liên Ngân hàng và Tài chính Quốc tế (SWIFT) do phương Tây thống trị (Trung Quốc thay thế SWIFT bằng việc sử dụng Hệ thống thanh toán liên ngân hàng xuyên biên giới - CIPS) và đã tìm cách đạt được vị trí quyền lực hơn trong các tổ chức quản trị tài chính toàn cầu như IMF, ngày càng tích cực tham gia công tác quản trị toàn cầu trên nhiều lĩnh vực. Cùng với sức mạnh kinh tế được tích lũy trong những năm qua, Trung Quốc đã triển khai viện trợ kinh tế cho nhiều quốc gia và khu vực trên thế giới. Báo cáo được tổ chức AidData (Mỹ) công bố năm 2017 cho thấy, *Trung Quốc đang trên đà tiệm cận gần với Mỹ, trở thành quốc gia viện trợ nước ngoài lớn trên thế giới. Trung Quốc cũng đã thực hiện hàng loạt các động thái, chiến lược để đưa nước này lên vị trí hàng đầu trong cuộc cách mạng công nghệ tài chính (FinTech) toàn cầu, bên cạnh tham vọng thúc đẩy quốc tế hóa đồng Nhân dân tệ (NDT) từ 10 năm trước và bước đầu đã có những thành công nhất định* (Dreher và cộng sự, 2017). Trong những năm gần đây, cùng với việc sức mạnh của nền kinh tế Trung Quốc không ngừng được tăng lên, quy mô quốc

tế hóa đồng NDT cũng không ngừng được mở rộng. NDT hiện là đồng tiền dự trữ lớn thứ 5 thế giới; tỷ trọng của nó đã tăng đáng kể từ khi được đưa vào rổ tiền tệ quốc tế (SDR) vào năm 2016. Song song với điều này, khối lượng đồng USD như một loại tiền tệ dự trữ đang giảm xuống. Mặc dù quyền bá chủ của đồng USD trong nền tài chính toàn cầu về cơ bản vẫn chưa bị thách thức, nhưng vai trò của Trung Quốc trong hệ thống tài chính toàn cầu ngày càng rõ nét hơn (Nguyễn Thị Hạ, 2023: 101).

Đáng chú ý, hiện nay, Trung Quốc đã và đang hoàn thiện cơ sở hạ tầng để đi tắt đón đầu hình thái tiền tệ dự trữ toàn cầu bằng cách đổi mới, xây dựng và kiểm soát hệ thống tài chính mang tính cạnh tranh. Trong đó, tiền tệ kỹ thuật số là một phần quan trọng trên đường đua này. Việc Trung Quốc gần đây tung ra đồng tiền kỹ thuật số đầu tiên trên thế giới do Ngân hàng Trung ương phát hành (đồng CBDC - Central Bank Digital Currency) và tuyên bố tham gia dự án cầu nối tiền tệ kỹ thuật số của Ngân hàng Trung ương (mBridge CBDC) cho thấy, họ sẵn sàng thiết kế một thế giới mà không có đồng USD. Nếu Chính phủ Mỹ không dẫn dắt các quan hệ đối tác công tư khuyến khích đổi mới tài chính, thì rất có thể Trung Quốc sẽ đi tắt đón đầu và kiểm soát cơ sở hạ tầng tài chính số toàn cầu.

Ngoài ra, sự phát triển chung của nền kinh tế, cùng các chiến lược lớn như “Vành đai, Con đường” cũng sẽ mở rộng phạm vi sử dụng đồng NDT, đặc biệt là đồng NDT kỹ thuật số và góp phần đẩy nhanh tiến trình quốc tế hóa NDT. Mặc dù việc sử dụng đồng NDT bên ngoài Trung Quốc cho đến nay vẫn “rất ít” và NDT còn phải đi một chặng đường dài trước khi có thể thách thức đồng USD; nhưng sắp tới, Ngân hàng Nhân dân Trung Quốc (PBOC) sẽ tích cực

hưởng ứng các sáng kiến của G20 và các tổ chức quốc tế khác để cải thiện các khoản thanh toán xuyên biên giới và khám phá các khả năng ứng dụng của CBDC trong các tình huống xuyên biên giới.

3. Một số đánh giá về tác động của sức mạnh kinh tế Trung Quốc đến xu thế chính trị, kinh tế Mỹ

Mỹ hiện vẫn được cho là siêu cường duy nhất trên thế giới, chiếm ưu thế trong các lĩnh vực cạnh tranh cốt lõi như công nghệ, tài chính, nhân tài, kinh doanh... *Nhưng sự trỗi dậy của Trung Quốc trong những thập niên vừa qua đã và đang tạo ra những thay đổi cơ bản trong cán cân quyền lực toàn cầu.* Trung Quốc hiện là nhà sản xuất và cung cấp sản phẩm lớn nhất thế giới, quốc gia thương mại lớn nhất thế giới, chủ nợ lớn nhất thế giới và là “người chơi tiềm năng” trong lĩnh vực tài chính toàn cầu. Trung Quốc cũng ngày càng thể hiện sự chủ động trong việc mở rộng ảnh hưởng ra thế giới bên ngoài, cùng với việc tham gia ngày càng sâu hơn vào việc sửa đổi, hoạch định các quy tắc quản trị toàn cầu và định hình hệ thống kinh tế quốc tế. *Mỹ nhận thấy bị đe dọa bởi sự trỗi dậy không thể tránh khỏi của Trung Quốc, với tư cách là một cường quốc toàn cầu, đang ngày càng thách thức vị thế và quyền bá chủ của Mỹ. Đây có thể nói là nguyên nhân sâu xa dẫn tới sự cạnh tranh chiến lược quyết liệt giữa Mỹ và Trung Quốc.* Cuộc cạnh tranh này đang diễn ra quyết liệt trên tất cả các lĩnh vực từ kinh tế - thương mại, chính trị - ngoại giao, quân sự, công nghệ, đến văn hóa, dân chủ, nhân quyền...; trong đó, lĩnh vực gay gắt nhất là kinh tế nói chung, thương mại và công nghệ nói riêng.

Cuộc cạnh tranh hiện tại giữa Trung Quốc và Mỹ, đặc biệt là cuộc chiến thương

mại giữa hai nước cho thấy sự cạnh tranh gắn liền với “quyền lực”, tầm ảnh hưởng và vai trò đi đầu lãnh đạo thế giới; cũng là sự cạnh tranh ưu thế dẫn đầu trong 4 lĩnh vực chính: (i) năng lực sản xuất; (ii) thương mại và lãnh đạo thương mại; (iii) công nghệ; (iv) lãnh đạo tài chính. Hai cường quốc hàng đầu thế giới đang giằng co quyết liệt trong các định chế quốc tế truyền thống cũng như các định chế mới, với tham vọng hướng cán cân quyền lực của hệ thống theo định hướng của mình và có lợi cho mình. Cuộc cạnh tranh chiến lược này không chỉ cạnh tranh về lợi ích, ngôi vị, thứ bậc mà còn ở uy thế, ảnh hưởng, hệ giá trị và mô hình dẫn dắt thế giới phát triển.

Sau khi Tổng thống Mỹ Joe Biden lên nắm quyền vào tháng 01/2021, chính quyền Biden thậm chí còn quyết liệt hơn chính quyền Trump khi xác định Trung Quốc là “*đối thủ cạnh tranh nghiêm trọng nhất*” và “*thử thách địa - chính trị lớn nhất trong thế kỷ XXI*”; đồng thời, xây dựng một chiến lược toàn diện và có hệ thống hơn nhằm đối phó với nước này. Trong Hướng dẫn Chiến lược An ninh quốc gia tạm thời được đưa ra vào tháng 3/2021, Mỹ coi Trung Quốc là đối thủ toàn diện, cạnh tranh trên tất cả các lĩnh vực, tiếp tục xác định mỗi đe dọa khi Trung Quốc ngày càng tỏ ra quyết đoán. Theo đó, trong 8 định hướng chính sách đối ngoại, Mỹ ưu tiên khôi phục quan hệ với các đồng minh, đối tác để giải quyết “*thách thức địa - chính trị lớn nhất trong thế kỷ XXI*” của Mỹ đó là quan hệ với Trung Quốc, đồng thời nhấn mạnh quan điểm “*cạnh tranh khi cần, hợp tác khi có thể và đối đầu khi bắt buộc*”. Theo đó, Mỹ tăng cường củng cố “*Bộ Tứ*” (QUAD), thành lập liên minh ba bên AUKUS.

Nhằm đối phó với sự gia tăng ảnh hưởng của Trung Quốc trên lĩnh vực kinh

tế, tháng 5/2022, Mỹ công bố “Khuôn khổ kinh tế Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương vì sự thịnh vượng” (IPEF), tập trung thiết lập các quy tắc mới cho thương mại và nền kinh tế kỹ thuật số, thúc đẩy hợp tác chuỗi cung ứng, thiết lập các cam kết mới về biến đổi khí hậu và ngăn chặn rửa tiền, hối lộ. Mỹ cam kết sẽ đầu tư mạnh mẽ để bảo đảm giành thắng lợi trong cuộc đối đầu giữa hai nền kinh tế lớn nhất thế giới.

Trong lĩnh vực khoa học - công nghệ, trong thời gian tới, Mỹ sẽ tiếp tục gia tăng các biện pháp kiểm chế, trừng phạt, đẩy mạnh triển khai các chiến lược, kế hoạch để hạn chế Trung Quốc tiếp cận lĩnh vực công nghệ cao nhằm ngăn chặn Trung Quốc vươn lên giành vị trí thống trị của Mỹ. Sự ra đời của Đạo luật CHIPS và khoa học trong năm 2022 và Liên minh Chip 4 được xem là nỗ lực của Mỹ nhằm ngăn chặn Trung Quốc tiếp cận kỹ thuật công nghệ cao. Đồng thời, tháng 9/2022, Mỹ thông qua Sắc lệnh mở rộng về phát triển y sinh nhằm giảm thiểu sự phụ thuộc về nguyên liệu và sản xuất của Mỹ với nước ngoài.

Trong Chiến lược An ninh quốc gia (NSS-2022) và Chiến lược Quốc phòng của Mỹ năm 2022 (NDS-2022) đều xác định Trung Quốc và Nga là những thách thức cấp bách nhất và đối thủ cạnh tranh lớn nhất của Mỹ; ưu tiên chiến lược đầu tiên của Mỹ là chiến thắng trong cuộc cạnh tranh với Trung Quốc và kiểm chế Nga. Tâm điểm của NDS-2022 là “răn đe kết hợp”, trong đó Mỹ sẽ sử dụng đồng bộ sức mạnh quân sự, áp lực kinh tế và chính trị, tăng cường hợp tác với mạng lưới các đồng minh và đối tác để tìm cách “ngăn chặn kẻ thù tấn công” nước Mỹ. Mục tiêu chính của NDS-2022 là ngăn chặn ảnh hưởng của Trung Quốc đối với

các khu vực quan trọng cũng như các hành động quyết đoán của Trung Quốc có thể đe dọa đến lợi ích quốc gia quan trọng của Mỹ. Báo cáo Phòng thủ tên lửa (MDR) - được công bố cùng ngày với NDS-2022, cũng nhận định, Trung Quốc đang thu hẹp khoảng cách với Mỹ trong công nghệ tên lửa siêu vượt âm, tên lửa đạn đạo. Do đó, Mỹ và các đồng minh, đối tác sẽ ngày càng đối mặt với thách thức khi Trung Quốc và Nga đều có năng lực hạt nhân hiện đại và đa dạng; điều này sẽ gây ra những căng thẳng trong quá trình ổn định chiến lược của Mỹ.

4. Kết luận

Nhìn vào cục diện cạnh tranh chiến lược Mỹ - Trung về kinh tế và tình hình của hai nước hiện nay, có thể thấy hai điều chắc chắn sẽ “không dừng lại” và rất có thể sẽ tiếp tục cho đến cuối thế kỷ này, đó là: *Thứ nhất*, tăng trưởng kinh tế và quyết tâm hiện đại hóa của Trung Quốc thông qua zhanqilai (đứng lên), fuqilai (làm giàu) và qiangqilai (trở nên hùng mạnh) sẽ không dừng lại. *Thứ hai*, quyết tâm của lưỡng đảng Mỹ nhằm ngăn chặn Trung Quốc không vượt Mỹ sẽ không dừng lại, bằng chứng là Tổng thống J. Biden đã tuyên bố vào năm 2021 rằng Trung Quốc sẽ không vượt qua Mỹ với tư cách là nhà lãnh đạo toàn cầu dưới thời ông. Bởi vậy, chắc chắn rằng, sự cạnh tranh, mâu thuẫn và đối đầu chiến lược, thậm chí xung đột về kinh tế giữa hai nước trong thời gian tới vẫn sẽ tiếp diễn gay gắt, đối đầu toàn diện là chủ yếu, trong khi hợp tác là thứ yếu và chỉ mang tính thời điểm trong một số lĩnh vực mang lại lợi ích chung.

Chính quyền Mỹ tiếp tục coi Trung Quốc là mối đe dọa lớn nhất hiện nay đối với nước này (Chiến lược An ninh quốc gia của Mỹ). Tuy nhiên, điều này không có

nghĩa là quan hệ Mỹ - Trung sẽ dẫn đến xung đột quân sự trong tương lai. Với tư cách là hai nền kinh tế lớn nhất thế giới, Trung Quốc và Mỹ không chỉ phụ thuộc lẫn nhau sâu sắc mà còn chia sẻ trách nhiệm chung đối với toàn thế giới. Trong bối cảnh những thách thức toàn cầu ngày càng gia tăng do đại dịch, biến đổi khí hậu, khủng hoảng tài chính, hay cuộc xung đột quân sự Nga-Ukraine..., hai nhà lãnh đạo đôi bên đều nhấn mạnh rằng, thế giới muốn Mỹ và Trung Quốc đóng góp nhiều hơn để giải quyết các vấn đề toàn cầu. Do đó, mong muốn chung của cả hai bên là tránh xung đột quân sự quy mô lớn □

Tài liệu tham khảo

- Allison, G., Kiersznowski, N., Fitzek, Ch. (2022), *The great economic rivalry: China vs the U.S.*, Harvard University, The Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School.
- Huệ Anh (2023), “Cấp độ căng thẳng mới và toàn diện trong cạnh tranh chiến lược Mỹ - Trung Quốc”, *Tạp chí Công sản* ngày 12/6/2023, <https://www.tapchiconsan.org.vn/web/guest/the-gioi-van-de-su-kien/-/2018/827454/cap-do-cang-thang-moi-va-toan-dien-trong-can-tranh-chien-luoc-my---trung-quoc.aspx>
- Blinken, Antony J. (2021), *A foreign policy for the American people*, <https://www.state.gov/a-foreign-policy-for-the-american-people/>
- Chandler, Clay (2022), *Chinese corporations now dominate the Fortune Global 500 list of biggest companies by revenue - but they are far less profitable than their U.S. rivals*, <https://fortune.com/2022/08/18/fortune-global-500-china-companies-profitable-profitability-us-rivals/>
- Congressional Research Service (2015), *China as the world's "largest economy"*, CRS Report.
- Dreher, A., Fuchs, A., Parks, B., Strange, A.M., Tierney, M.J (2017), *Aid, China, and growth: Evidence from a new global development finance dataset*, AidData Working Paper #46, Williamsburg, AidData at William & Mary, VA.
- Erumban, A.A., Los, B., Stehrer, R., Vries, G. J de (2014), “Slicing up global value chains: The role of China”, *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 28, No. 2, Spring, pp. 99-118.
- Evans, James Gethyn (2022), *The future of U.S.-China relations: Competition, coexistence, cooperation*, <https://fairbank.fas.harvard.edu/research/blog/the-future-of-us-china-relations-a-summary-of-coexistence-2-0/>
- Nguyễn Bình Giang (2018), “Thế và lực về kinh tế của Trung Quốc hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Trung Quốc*, số 1, tr. 3-14.
- Nguyễn Thị Hạ (2023), “Cạnh tranh Mỹ - Trung về kinh tế trong thập niên thứ ba thế kỷ XXI, tác động và hàm ý đối với Việt Nam”, *Tạp chí Nghiên cứu Kinh tế*, số 10, tr. 97-108.
- Helsinki Times (2023), *China world leader in 37 out of 44 critical technologies, Finland out of chart*, <https://www.helsinkitimes.fi/themes/themes/science-and-technology/23435-china-world-leader-in-37-out-of-44-critical-technologies-finland-out-of-chart.html>
- Kireeva, Anna (2022), *The limits to Russia and China's 'no limits' friendship*, <https://www.easiaforum.org/>

- org/2022/03/23/the-limits-to-russia-and-chinas-no-limits-friendship/
13. Lopez C. Todd (2022), *DOD Releases National Defense Strategy, Missile Defense, Nuclear Posture Reviews*, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3202438/dod-releases-national-defense-strategy-missile-defense-nuclear-posture-reviews/>
 14. Thanh Minh (2023), *Trung Quốc dẫn đầu thế giới hàng loạt công nghệ quan trọng, thống trị cuộc đua nắm giữ quyền lực tương lai*, <https://vneconomy.vn/trung-quoc-dan-dau-the-gioi-hang-loat-cong-nghe-quan-trong-thong-tri-cuoc-dua-nam-giu-quyen-luc-tuong-lai.htm>
 15. Lê Hải Mơ (2017), *Sự thay đổi địa chính trị - kinh tế thế giới sau khủng hoảng năm 2008 và những vấn đề hiện nay*, https://mof.gov.vn/webcenter/portal/btcvn/pages_r/1/tin-bo-tai-chinh?dDocName=MOFUCM110265
 16. Diễm Ngọc (2021), “Trung Quốc muốn đứng ngoài hệ thống tài chính do Mỹ điều hành”, *Tạp chí Diễn đàn doanh nghiệp* ngày 01/5/2021, <https://diendan.doanhnghiep.vn/trung-quoc-muon-dung-ngoai-he-thong-tai-chinh-do-my-dieu-hanh-196306.html>
 17. Schmid, Jon (2023), *Rethinking who's winning the U.S.-China tech Competition*, <https://www.rand.org/blog/2023/08/rethinking-whos-winning-the-us-china-tech-competition.html>
 18. Phạm Quốc Thành, Phù Chí Kiên, (2022), “Cạnh tranh Mỹ - Trung Quốc hiện nay nhìn từ lý thuyết và mối quan hệ giữa các định chế quốc tế với hệ thống thế giới”, *Tạp chí Nghiên cứu Trung Quốc*, số 9, tr. 29-41.
 19. The U.S. - China Economic and Security Review Commission (2017), *2017 Annual report to Congress*, Chapter 4, <https://www.uscc.gov/sites/default/files/2019-10/Chapter%204%20Section%201%20-%20China%27s%20Pursuit%20of%20Dominance%20in%20Computing%20Robotics%20and%20Biotechnology.pdf>
 20. Nguyễn Quang Thuán, Hoàng Thế Anh (2018), “Một số đánh giá về sức mạnh kinh tế của Trung Quốc giai đoạn hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu Trung Quốc*, số 11, tr. 3-10.